

Viera na Slovensku a v západnej Európe

(Zo Slovenského kresťanského samizdatu č. 5, september 2003)

George Virsik

Najprv toľko, že patríam ku generácii, ktorej sa síce na Slovensku dostalo vzdelania, často vysokoškolského, vo všetkých odboroch nie však v náboženstve. Aj veriaci z nás ho dostali nanajvýš na úrovni ľudovej školy, hoci z matematiky, či biológie atď. boli sme a sme na úrovni maturantov, aj viac. Toto sa prejavilo ináč u tých čo ostali na Slovensku odkázaní na to čo im bolo v socialistickom systéme prístupné a ináč u tých, ktorí sa roku 1968 či neskôr dostali von a zažili informatívny šok, ktorý sa zasa tu u rôznych ľudí prejavoval rôzne. Tí na Slovensku, čo ich život naučil mať hlbokú vieru (čo si my tu v emigrácii strašne vážime), po roku 1989 iba pomaly sa dostávajú aj svetonázorove na úroveň, odpovedajúcu ich ostatnému vzdelaniu.

Moja osobná pozícia, je pritom trochu výnimočná. Aj keď som naboženskú výchovu mal v škole tiež iba do veku desať rokov, bol môj otec schopný toto nahradzovať z vlastnej kapacity. Matematiku som vyštudoval, nielen preto, že mi to išlo, ale bolo to pre mňa z kádrových dôvodov aj to najschodnejšie, vlastne jediné možné. Keď som sa potom roku 1968 ocitol v Melbourne na *Monash University* bol som doslova ohúrený ohromným množstvom informácií, ktoré tu naraz ležali predom mnou. Ani finančne ani časove to pre mňa nebol problém, lebo ako akademický pracovník som mal voľný čas, ktorý som na to aj do značnej miery využil. Zanedbával som pritom často aj svoju matematiku, lebo som nevedel odolať ohromnému prameňu slobodných myšlienok. Bol som ako malý chlapec, ktorý sa naraz ocitol v obchode s cukríkmi, z ktorých si môže podľa ľubovôle naberať. A ja som si naberal, hoci — samozrejme aj vplyvom otcovej výchovy — východiskovým bodom pre mňa bol (a ostal) katolícky zorný uhol, založený na viere a lojalnosti k pápežovi.

Rozpísal som sa toľko o sebe, aby som zdôraznil, že *túto možnosť* (ľahký prístup k informáciám, dostatok času a motiváciu) *mal v emigrácii málokto*. Mnohí odpadli, či zvlažneli vo viere, niektorí ale zo zotrvačnosti zostali verní tomu v čom boli vychovaní obzvlášť keď ich zastihli životné krízy. Bohužiaľ ale na takýchto tu číhajú všetelijakí psychologickí manipulátori, ktorí sa navonok hlásia ku kresťanstvu (často naozaj úprimne), sú však veľmi agresívni voči tradičným cirkvám. Hlavne pokiaľ ide o katolícku Cirkev, jej hierarchiu a pápeža, lebo tých nemožno tak ľahko zmanipulovať. Nesmieme to však brať tragicky, či sa stavať odmietavo k tým, ktorí takto podľahli, lebo Boh si často veľmi kľukatou cestou hľadá vstup do ľudských srdc. Smutné v prípade takýchto ľudí je preto nie to, že sa nehlásia ku katolíckej Cirkvi — jesto nakoniec veľa dobrých kresťanov stojacich mimo katolíckej Cirkvi a nie je našou úlohou ich posudzovať, to je úlohou dobrotivého Pána Boha — ale ich agresívny postoj k tomu v čom často sami vyrástli.

Situácia na Slovensku bola iná, hrubý tlak a prenasledovanie zo strany režimu nemohol dosiahnuť toľko odpadlícťva od viery a Cirkvi, ako sa to stalo na západe, predovšetkým preto, lebo mu chýbala psychologická rafinovanosť tunajších médií a tvorcov verejnej mienky. Pravda, dnes sa už Slovensko aj v tejto oblasti približuje západnej Európe. Bohužiaľ je ale aj to pravdou, že po akademickej stránke sú západní teológovia stále ešte na vyššej a modernejšej úrovni ako slovenskí (súdiac z toho, čo sa tam publikuje, hoci aj tam badať zlepšenie), ale mnohým z nich chýba viera, ktorú človek nezíska čítaním učených kníh, ale modlitbou a Milosťou Božou. A v tom kňazi na Slovensku, podľa môjho pozorovania, stoja na pevnejšej pôde. Samozrejme, zovšeobecňujem, lebo sú výnimky. Aj tu sú veľmi vzhľadní a katolíckej Cirkvi verní teológovia a kňazi a zasa na Slovensku jesto aj takých, ktorým po 1989 nadmiera informácií zo Západu, často tradičnému (katolíckemu) zornému uhlu nepriateľsky naklonených, poplietla hlavu; sú však v menšine.

Jedno tu však treba veľmi zdôrazniť: Viera na Slovensku, aj keď je prežívaná „staromódnejšie“, teda tradičnejšie, aj keď je „obnažená“ v tom zmysle, že nie je obrnená moderným vedecko-filozoficko-psychologickým pancierom, je *hodnotnejšia* (a verím že aj Bohu milšia) ako rôzne za kresťanské či dokonca katolícke sa vydávajúce jej verzie na Západe. Tu v mori stále nových liturgických, morálnych a doktrínarných „zlepšovákov“ sa pomaly topí to, čo na kresťanstve je podstatné, Kristovo posolstvo a úloha Cirkvi, ktorú založil. Nečudo, že potom aj ináč spravodliví ľudia sa môžu stať ľahkou psychologickou obeťou buď spomínaných už psychologických manipulátorov rôznych ezoterických či ných sekt, alebo aj úprimných a úpenlivých hlásateľov návratu k mystickej zbožnosti odtrhutej od rozumu.

Katolícka cirkev potom stojí pod paľbou oboch: Tí všetelijakí zlepšovatelia a rozumkári Cirkvi zazlievajú jej dvatisícročné korene siahajúce až ku Kristovi, ktorých sa nechce vzdať. Tí druhí, ktorí neuznávajú, že cesta k Bohu vedie nie iba cez srdce (psychologicky rôzne vysvetliteľné extatické stavy), ale aj cez rozum, jej zasa

zazlievajú, že chce žiť v dvadsiatom prvom storočí, že nechce ako pštros do piesku schovávať hlavu pred výdobytkami modernej vedy a myslenia.

Ale aj to je pravda, že pre Cirkvev nájst' pravú rovnováhu medzi vernosťou Kristovmu poslaniu a schopnosťou prehovoriť aj k súčasnosti, je vec nie ľahká a súčasná kríza v katolíckej Cirkvi — teda predovšetkým tu na Západe — spočíva aj v tom, že akosi sa im obzvlášť dnes udržiavanie tejto rovnováhy nedarí a mnohé čo zvládali v minulosti sa im vyšmyklo z rúk. Vieme, že v dejinách Cirkvev prežívala aj horšie krízy — mocenské ambície, nehodní pápeži atď — a vždy sa z toho až zázračne dostala. Musíme veriť, že sa to zasa podarí, aj keď nás Boh posadil práve do takéhoto krízového obdobia Cirkvi a východiska sa asi v našom živote už nedožijeme (podľa niektorých ukazateľov, máme však to najhoršie už za sebou).

Ak teda aj v mnohom zo spoločenského, ekonomického, politického života je Slovensko na tom horšie ako západná Európa, od ktorej bolo štyridsať či viac rokov odizolované a má sa ešte veľa čo učiť, čo sa týka náboženského života — obzvlášť katolíckeho — *sú tí na Slovensku na tom oveľa lepšie ako my tu na Západe* a tu sa máme zasa my veľa čo učiť. Tak to vidím nielen ja, ale aj mnohí tunajší náboženský myslitelia, ktorí trochu sledujú situáciu v stredovýchodnej Európe. Ak tam niečo chýba, čo aj môže byť dôvodom rôznych obáv, je to ten *psychologicko-vedecký pancier*, ktorý by ich ochránil aby nedopadli ako zapadouerópski kresťania až budú prechádzať (ak už neprechádzajú) podobným krízovým obdobím, keď jedni stratia vieru a iní ju zasa prežívajú v emocionálne zdeformovaných, od rozumu odtrhnutých, sektárskych prejavocho.

Zhrniem to čo som chcel tu povedať jednou maďarskou ľudovou múdrosťou, ktorá vraví, že lepšia je klobása bez taniera ako tanier bez klobásky, čo by som sparafrázoval tak, že lepšia je silná viera so slabým psychologicko-vedeckým obalom či pancierom, ako slabá viera so silným psychologicko-vedeckým pancierom. Ibaže tú silnú vieru nám nemôže dať žiaden smrteľník, to je Milosť Božia, tú obálku či pancier si však musíme sami získať, každý jeden v inej osobnej situácii a na inej úrovni.

Na záver ešte jedna poznámka vyvolaná pripomienkou jedného čitateľa, že "viera je veľmi osobná vec a tu veľa filozofovania nepomôže; alebo človek verí, alebo nie, nie vždy je to ľahké, ak má človek kritický rozum." Nuž "veľa filozofovania" iste nepomôže k tomu, aby človek *získal* vieru, môže však pomôcť tomu, pre koho *udržať* si vieru nie je ľahké, lebo si myslí, že mu v tom bráni kritický rozum. Platí to ale aj naopak, odvolávanie sa na "vedecký svetonázor", ktorý v minulosti odradzoval mnohých od viery, sa dnes ukazuje ako menej účinný, preto aj boj proti viere a proti Cirkvi sa vedie predovšetkým na *psychologickom* poli, kde drobnú prácu robia, aspoň teda v Nemecku, psychologickými a nie "rozumovými" zbraňami vybavení psychoterapeuti, na televízii, v populárnej tlači či v súkromných ordináciach.

V Nemecku som sa nedávno zúčastnil jedného prvého svätého prijímania detí, kde sv. omša s tým spojená bola všetko iné len nie tradičná: Aj keď kňaz bol prítomný a hlavné slová, napr. premenenia, prednášal on, „spolupracovala“ s ním na temer rovnakej úrovni učiteľka či katechétka, ktorá aj deťom vysvetľovala, že raz ona, raz zasa kňaz, budú mať slovo, kázeň mala samozrejme ona, pred oltárom bol posadený obrovitý vypchatý maco, atď. Po omši keď deti mali referovať, čo im tento deň dal, všetci sa chválili bohatými darčekomí bez toho aby ich katechétka upozornila, že prvé sv. prijímanie je o niečom inom. Keď sa ma jeden nadšený prítomný — a zrejme nebol sám — po omši pýtal, že ako sa mi to páčilo, tak som povedal, že keď som ja bol na svojom prvom sv. prijímaní, atmosféra bola taká tajuplná, že hoci ešte dieťa, cítil som, že ide o niečo dôležité, čo plne pochopím až budem dospelým, aj som si to tak zapamätal, zatiaľčo atmosféra dnes tu bola taká banálna, že pochybujem, že sa tieto deti raz budú na to rozpomätávať ináč než na iné *show* s rozprávkou, aj keď s poučným ukončením, akých iste videli a počuli už veľa. Chýbalo, to *Mysterium*, ktoré kedysi toľko dávalo detským dušiam mojej generácie. A mne bolo naraz akosi veľmi smutno ...

Toto len ako ilustrácia, že populistický prístup k liturgii, tobôž k pastoračnej práci, nie je vždy ideálny. Pravda, aj vo všeobecnosti aj vo vyšie opísanom prípade ide o subjektívny dojem. Aj to je pravdou, že my zo staršej generácie budeme „pudovo“ sa viac nakláňať na stranu dôstojnejšieho a tradícii vernejšieho sprostredkovania toho *Mysteria*. Nie je účelom laikov riešiť túto dilemu, ale, podobne ako u iných dilem, ideálna pozícia musí byť niekde medzi dvomi extrémami: lipnutie na liturgických tradíciach za každú cenu na jednej strane, a liturgický populizmus za každú cenu na strane druhej.

Táto dilema má, pravda, aj hlbšiu než iba liturgickú dimenziu, a v istom zmysle jej hlavným problémom je tiež nájdenie správnej pozície medzi extrémami: Skostnatelého, do seba a do minulosti zahľadeného sentimentálneho konzervativizmu na jednej strane a ľubivého pokrokárstva, ktoré chce ísť s *Zeitgeistom*, diktátom doby, často za cenu kompromisov meniacich k nepoznaniu tvár cirkvi a jej nadčasového poslania, na strane druhej. My laici, okrem modlitieb, môžeme o tejto téme špekulovať, analyzovať situáciu, prípadne navrhovať možné alternatívy či východiská z krízovej situácie, ale riešenie problému, a spolu s tým aj spojená **zodpovednosť**, musí ostať na pleciah duchovných predstavených cirkve.

(Z môjho článku
„My ktorí sme zostali“, *Krajanský pozdrav*, jar 2002;
tiež na tejto webovej stránke